

Environmentální výchova v předškolním vzdělávání

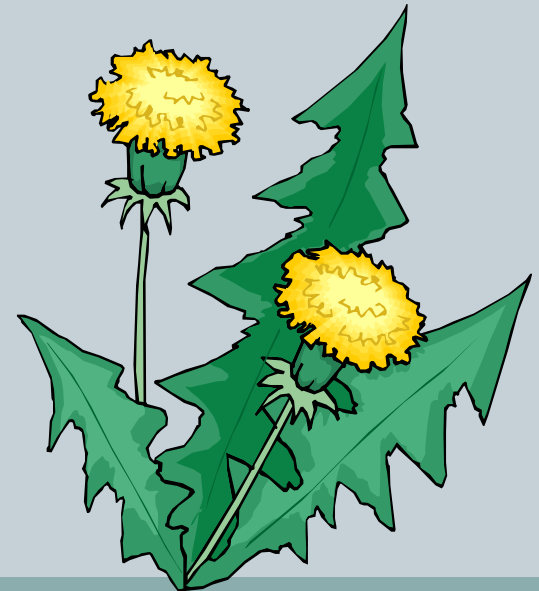
PHDR. KATEŘINA JANČAŘÍKOVÁ, PH.D.,
ODB. ASISTENT KATEDRY BIOLOGIE A
ENVIRONMENTÁLNÍCH STUDIÍ
VEDOUcí CENTRA ENVIRONMENTÁLNÍHO
VZDĚLÁVÁNÍ A VÝCHOVY
PEDAGOGICKÉ FAKULTY UNIVERZITY
KARLOVY
PRAHA, ČESKÁ REPUBLIKA

Proč EV?

- Legislativní povinnost.
- Pro společnost (reálná potřeba).
- Pro dítě (pobyt a pohyb v přírodě je prospěšný).

Model údolí v lese

- Inspirace E. Kohákem a jeho knížkou Čertování s Míšou
- JANČAŘÍKOVÁ, K. *Výchova k udržitelnému rozvoji – model Údolí v lese*. Metodická portál RVP, 2010.
[On-line](#)

MEZ ÚNOSNOSTI

UVĚDOMÍ SI LIDE
NUTNOST ZMĚNY SVĚHO
CHOVÁNÍ??

K DOHODĚ O CHOVÁNÍ K
ŽIVOTNÍMU PROSTŘEDÍ
NEDOŠLO
ZDROJE BYLY
VYČERPÁNY EKOSYSTÉM
SE ZHRoutil

JE TO VZÁCNÁ
SHOVIVAVOST PŘÍRODY,
ZE NÁS TAK DLOUHO
NECHÁ NAŽIVU.
(Michel de Montaigne)

OBYVATELŮ PŘIBÝVÁ
EKOSYSTÉM
MOBILIZUJE SVÉ
OBRANNÉ
MECHANISMY

DOBŘE PROSPERUJÍCÍ
EKOSYSTÉM JE
LÁKADLEM PRO
NOVÉHO OBYVATELE

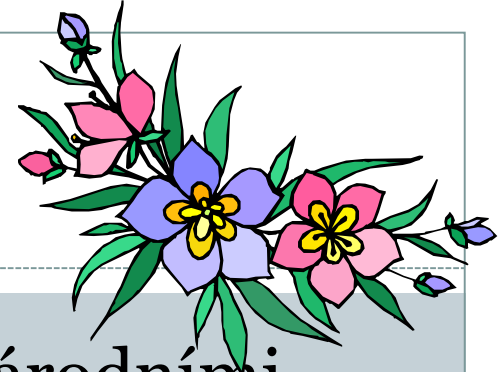
Jde o změnu chování společnosti

- Změna cítění.
- Změna myšlení.
- Změna chování.

EV v MŠ

- Soulad s kurikulárními (RVP PV) i nadnárodními dokumenty.
- Soulad s věkovými specifiky.
- Pro přírodu, v přírodě a o přírodě ... a také pro dítě.
- Předkládané materiály musí učitelky i rodiče kriticky hodnotit „selským rozumem“ (často jsou dimenzovány na vyšší věkové kategorie).

Didaktická transformace obsahu

- Vědecké poznatky z oborů ekologie a environmentalistika pedagog předává cílové skupině tak, aby jim porozuměli a aby nedošlo k deformaci skutečnosti.
- Laicky: převyprávění.
- Pedagog používá především analogie, ilustrace, příklady, vysvětlení, slovní demonstrace, způsoby znázorňování a formulování tématu, kladení otázek, vhodné způsoby ověřování učiva, uspořádání učiva do struktury.
- Cílem je učinit obsah srozumitelným pro „jiné“ (citováno podle sborníku Metodologické problémy výzkumu didaktických znalostí obsahu (Janík 2008)).

Cíl environmentální výchovy

Aktivity, lekce,
programy

Znalosti,
dovednosti,
postoje, hodnoty

Odpovědné
environmentální
chování

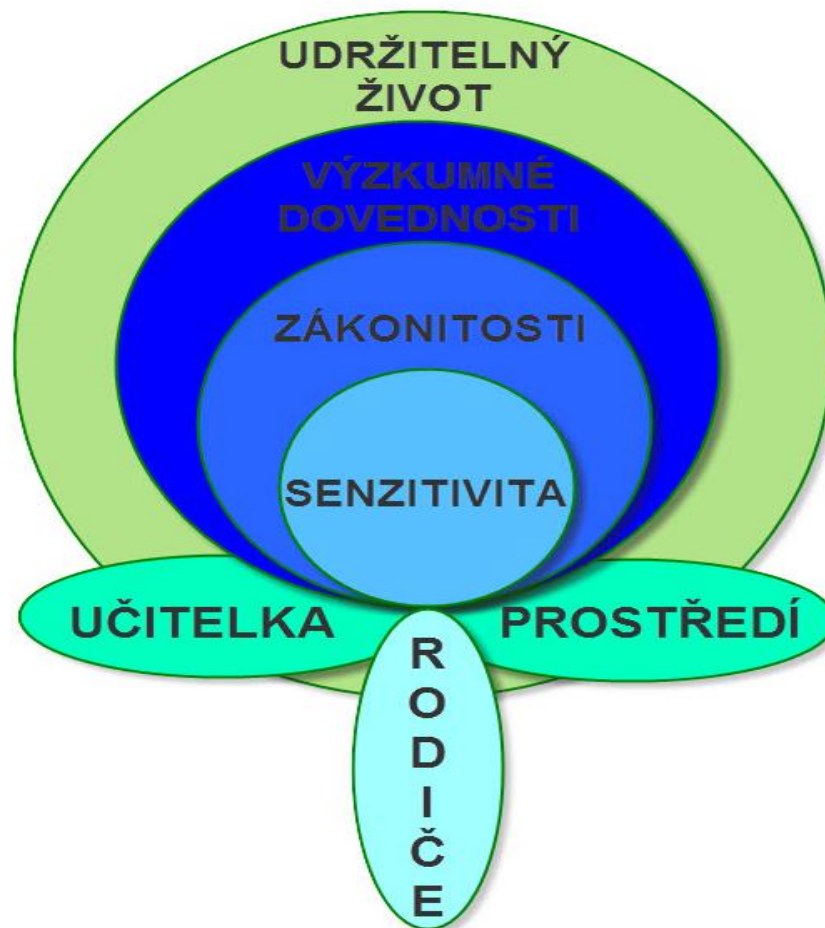

Typické způsoby realizace EV

- Programy o přírodě (modelové druhy zvířat, stromů)
- Pobyt v přírodě (lesní školky, venkovní učení, lesní pedagogika)
- Poznávání „svého místa“ (place based education / learning)
- Badatelsky orientované vyučování
- Zapojení do mezinárodních programů (Ekoškolka)
- Zapojení do akcí na pomoc přírodě – řešení problémů a konfliktů (např. brigády)
- Poznávání světa jako globálního systému
- Poznávání kořenů (pobyty na ekofarmě, řemesla našich předků)

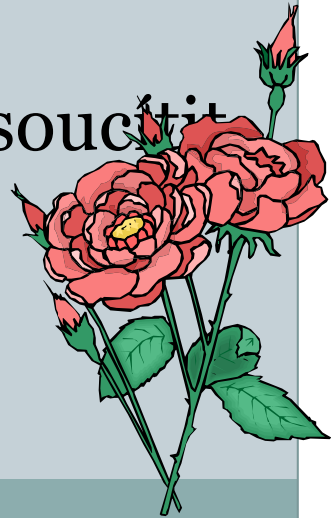
„Trojlístek“

Environmentální senzitivita

- Umí se ve venkovním prostředí zabavit, má z pobytu ve venkovním prostředí radost.
- Má dostatek příležitostí ke kontaktu s přírodou a jejími částmi.
- Umí se ve venkovním prostředí pohybovat.
- Uvědomuje si vzácnost života.
- Učí se vciťovat do potřeb jiných živočichů a soucítit s trpícími jedinci.
- Za podpory učitele/rodiče pečuje o ..-..-..

Prostředí – základ rozvoje ES

- *Každé dítě by mělo mít svůj vlastní svět, kde jsou bábovičky z písku, luční kobylky, vodní brouky, pulci, žáby, motýli, lesní jahody, třešně, žaludy, kaštany, lezení po stromech, brouzdání se potokem, lekníny, veverky, netopýři, včely, morčata, štěňata, strniště, smrkové šišky, oblázky, písek, hadi, borůvky a sršni; a každé dítě, které o tento svět přijde, zároveň přijde i o nejlepší zdroj své výchovy. Tím, že se s jednotlivými složkami tohoto světa seznámí, dostane se do styku s vnitřní harmonií přírody. Toto poučení je nenásilné, přirozené a celistvé (Luther Burbank, 1907).*

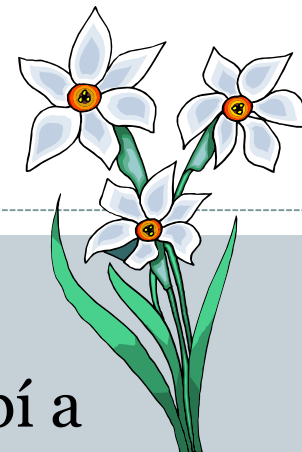
Jak zlepšit prostředí? Inspirace.

- Přírodní zahrady – diverzifikace prostředí.
- Lesní MŠ – pobyt venku za každého počasí.

Zákonitosti

- Poznává to, *jak to v přírodě chodí*.
- Umí přizpůsobovat činnosti počasí, ročnímu období a dalším vlivům přírody.
- Rozvíjí znalosti o přírodě.
- Seznamuje se s potravními řetězci, koloběhy... dobře zpracuje setkání se smrtí.
- Informace podávané dítěti by měly být vždy věcně správné! A jednoduché. V souladu s didaktickými principy, především vědeckosti a přiměřenosti.
- Pokud dospělý nezná na dětskou otázku odpověď, měl by to přiznat a s dětmi ji hledat.

Zákonitosti – aktivita

Co roste a co ne? Jakub a dvě stě dědečků

Čtení příběhu M. Macourka zde.

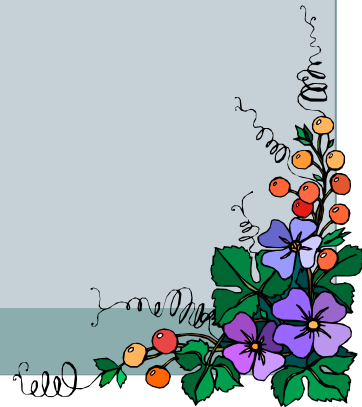
<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10610620884-citanka/413234100071003>

Výzkumné dovednosti

- Umí pozorovat.
- K pozorování využívá vhodné nástroje (lupy, sklíčka).
- Pod vedením učitele podniká jednoduché experimenty.
- Učí se základům vědeckého myšlení (vyslovování, ověřování hypotéz) a diskuse.

Výzkumné dovednosti – aktivita

Ořechový špás

- **Potřeby a pomůcky:** lískové oříšky, lopatka na kočičí WC, umyvadlo, louskáček a psací potřeby
- **Postup:**
  - 1. Vyslovení hypotézy.
  - 2. Ověřování (experiment).
  - 3. Vyhodnocení hypotézy.
  - 4. Diskuse
  - 5. Závěr

Věda v malém, pro radost, dává základ budoucímu vědeckému myšlení.

Udržitelný život v předškolním věku

- Dítě se učí tomu, co je správné od raného věku.
- Toaleta a hygiena.
- Šetření vodou.
- Třídění odpadu.
- Ale to nestačí.. dále viz <http://napady.akropolis.info/>

Vybrané oblasti zájmů

- Energie a teplo.
- Voda – pitná, dešťová, kanalizační.
- Odpady.
- Doprava do školy.
- Půda – školní pozemek.
- Monitoring.
- Sociální prostředí.
- ...

Udržitelný život – aktivita

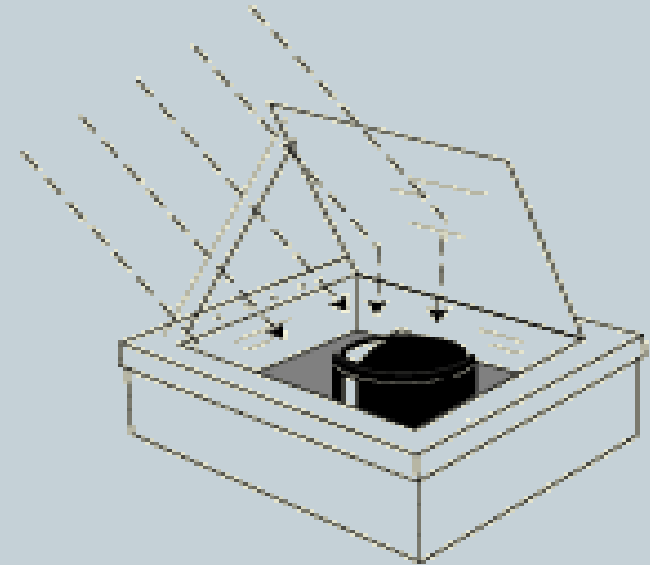
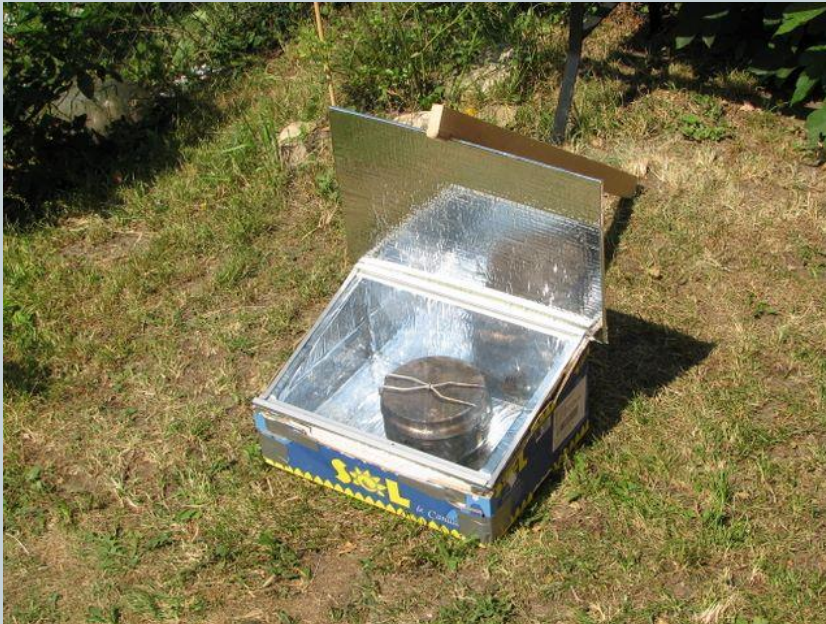

- **Protéká záchod?**
- Sejmeme kryt z nádržky na vodu na WC.
- Do nádržky nakapáme potravinářské barvivo (červená, modrá), aby se voda v nádržce zabarvila.
- 15 minut záchod nesmí být použit (měření času).
- Poté zvedneme prkénko a podíváme se do mísy – pokud je v ní barevná voda, záchod protéká!

Udržitelný život – aktivita pro pokročilé

- **Síla slunce – solární vaření**
- <http://www.solarni-varice.cz/>

Příklady dobré praxe

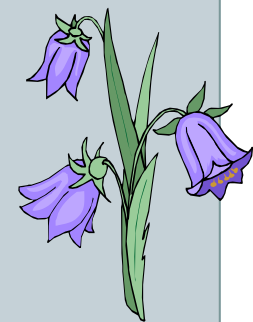

- MŠ Semínko v Toulcově dvoře – Magdalena Kapuciánová.
  - MŠ Čtyřlístek v Kolíně – Jana Pokorná.
  - MŠ Landeskindergarten v Kremsu, Rakousko – Annemarie Donabaum.
-
- **Staňte se i vy příkladem pro jiné.**

Děkuji za pozornost!

PHDR. KATEŘINA JANČAŘÍKOVÁ, PH.D.,
ODB. ASISTENT KATEDRY BIOLOGIE A
ENVIRONMENTÁLNÍCH STUDIÍ
VEDOUcí CENTRA ENVIRONMENTÁLNÍHO
VZDĚLÁVÁNÍ A VÝCHOVY
PEDAGOGICKÉ FAKULTY UNIVERZITY
KARLOVY
PRAHA, ČESKÁ REPUBLIKA

Zakopáváme zprávy

- Enviro-senzitivita (tajemno, dobrodružství).
- Zákonitosti (měření času, půdní profil, rozklad).
- Výzkumné dovednosti (dlouhodobý experiment).
- Udržitelný život (zacházení s odpady).

Zkoumání vztahu hmyzu (bzučivky) a rostliny (pipla osmahlá)

Absorpční schopnost mechu

- Mech.
- Do nádoby dané množství vody.
- Promačkat.
- Kolik vody lze z nádoby vylít a kolik jí zůstane v mechu?

Plave / neplave ?

- Základy vědecké práce.
- Odhad, zápis, pokus, kontrola odhadu a zdůvodnění.
- Plavou mince?

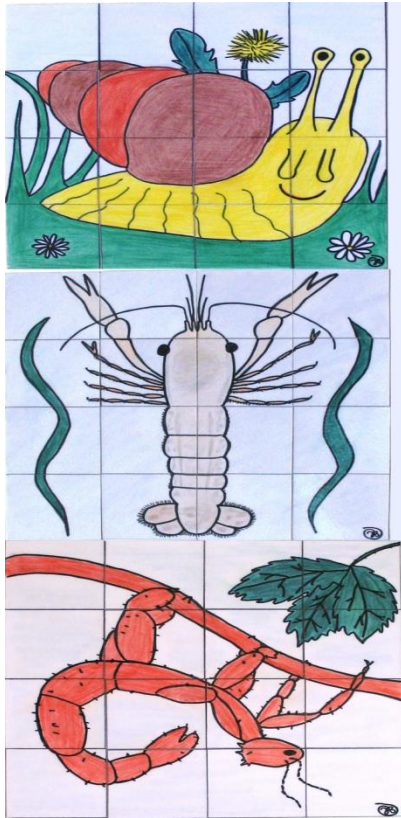
Senzitivní období vztahu ke zvířatům

- Předškoláci ještě obvykle nemají kulturní předsudky proto hadům, pavoukům apod.

Jak chodí rak?

- Pozorování raka mramorovaného *Procambarus fallax*
- Základem je správné pozorování.

Ozdoby z obilí

- Enviro-senzitivita (propojení s jídlem).
- Zákonitosti (potravní řetězce, oěstování rostlin, květ - plod).
- Výzkumné dovednosti (klasifikace podle druhů).
- Udržitelný život (pěstování).

Vzorník semen

Staň se patronem stromu

Stromová písmenka

Letokruhy

Roční období

- Znalost a respekt

Vyprávění o přírodě (ekonaratologie)

- Např. Zahrada J. Trnky

Rak poustevníček

- V prázdných schránkách nachází domov raci poustevníčci.
- Jejich životní příběh děti zaujme.
- Ekonoarologie.

Dramatická výchova

- Loutky, figurky.
- Mimetická hra.
- Vžívání se do rolí nejen lidí, ale i zvířat.

Jak kdo bydlí?

- Čtení z knihy Laury Ingalsové-Wilderové *Malý dům ve Velkém lese* o tom jak tatka postavil srub.
- Stavění srubů z novinových “klád”.
- Princip stavění srubů.

Výtvarné činnosti kreslíme přírodu

- Dobře se dívat (pozorování).
- Neschematizovat.
- Malovat skutečné objekty.
- Emoce a motivace.

Katka má kašel

Třídění odpadu

Děkuji za pozornost!

PHDR. KATEŘINA JANČAŘÍKOVÁ, PH.D.,
ODB. ASISTENT PEDF UK V PRAZE,
VEDOUcí CENTRA ENVIRONMENTÁLNÍHO
VZDĚLÁVÁNÍ A VÝCHOVY PEDF UK V PRAZE